

**Жупски зборник,
Часопис за историјска, културолошка и
природњачка истраживања Жупе,
год. 1, бр. 1, Александравац, 2006, 256 стр.**

Последњих година, у оквиру издаваштва стручне периодике у Србији, уочљива је појава часописа, зборника и сличних публикација са изразито локалним обележјима. Међутим, ни у ком случају не може се рећи да је и њихов значај локални. Такви часописи и зборници који за тему имају проучавање историје, културе, географије, демографије или лингвистике појединих крајева Србије имају своје јасно одређено место и значај за читаву земљу и поједине научне дисциплине које проучавају Србију као целину. Овакве публикације доприносе сагледавању значаја локалног у односу на целину, као и значаја и свеукупних утицаја целине Србије на поједине њене крајеве. Један од таквих часописа чији је први број објављен 2006. године јесте и *Жупски зборник*, окренут проучавању Жупе, њене прошлости али и садашњости.

Појава *Жупског зборника* дело је групе ентузијаста из саме Жупе или по реклом из ње, као и добронамерних људи из Београда који су, у стручном и сваком другом смислу, били довољно отворени да препознају значај подухвата какав је издавање стручног, интердисциплинарног часописа са локалном тематиком. Идеја о покретању зборника о прошлости и садашњости Жупе датира још од 2004. године када се јавила код групе младих и образованих људи у самој Жупи, да би временом добијала на озбиљности и ширини захваљујући ангажовању мр Драгомира Бонцића, истраживача-сарадника Института за савремену историју, који је идеју правилно артикулисао и успешно промовисао. Убрзо се у реализацију идеје укључила и локална самоуправа у Александровцу али и др Момчило Павловић који је свесрдно, како у стручном, логистичком и техничком тако и у моралном смислу, помогао појављивање првог броја *Жупског зборника* у који је преточио и своје искуство које је стекао на сличним пројектима (*Власотиначки зборник*).

По речима самог уредништва, *Жупски зборник* је замишљен као годишње гласило Завичајног музеја Жупе и то као интердисциплинарни стручно-научни часопис у коме су добродошле све врсте научноистраживачких и стручних радова из било које научне дисциплине али са јасно дефинисаном темом коју представља географски и духовни простор Жупе, живот и рад њених становника како у прошлости тако и у садашњости. Он убудуће треба да представља најподеснији начин за саопштавање резултата до којих се долази или ће се долазити у организованом, систематском и планском истраживању баштине једне, у географском, демографском, лингвистичком али и друштвено-историјском и економском смислу, јасно ограничене области Србије какву представља Жупа са својом непосредном околином. Та посебност, као и чињеница да је она до сада слабо истражена а резултати таквих истраживања још ређе објављивани, што је објективно представљало вишедеценијски проблем, даје довољно аргумената за оправданост покретања *Жупског зборника* који убудуће треба да допринесе да се овај проблем превазиђе.

Већ смо нагласили да је намера издавача да часопис опстане као мултидисциплинаран. Његов први број несумњиво најбоље говори о тој намери јер је

у њему могуће наћи радове из области историје, археологије, географије, библио-текарства, лингвистике (дијалектологије), етнологије, историје културе и школства па и савремене енологије. Уводни чланак Миролуба Миљинчића и Дејана Сандића (стр. 9–26) даје основна знања о простору који је предмет проучавања радова објављених у овом зборнику (површина, географске одлике, хидролошки и климатски услови Жупе). Следе га радови који су посвећени археологији и далекој прошлости Жупе. Рад Марије Марић (стр. 27–44) сведочи о континуираној насељености подручја Жупе још од неолита. Докази о томе бројни су на локалитету Витково, односно Витковачко поље. Рад Гордане Тошић и Дејана Булића (стр. 45–64) посвећен је у целости проучавању манастира Дренча у близини Александровца и даје неке од најновијих резултата до којих се у његовом проучавању дошло. И рад Момира Вукадиновића (стр. 65–74) посвећен је локалитету Дренча али он даје интересантне детаље геоелектричног скенирања локалитета.

Поред радова из области археологије, први број *Жупског зборника* садржи неколико радова из области историје Жупе. То су радови Милована Матића о козничком срезу од 1833. до 1899. године (стр. 75–86) који прати све промене везане за тај срез у врло дугом временском периоду, Ивана Брборића о жупским посланицима у Скупштини Краљевине СХС/Југославије (стр. 87–102) који говори о улози и значају четворице посланика који су у периоду између два светска рата заступали Жупу и њене становнике, Слободана Селинића о задругарству у Жупи после другог светског рата (стр. 143–160) који се бави анализом настанка, организације и рада Среског савеза земљорадничких задруга Александровац током 1948. и у првој половини 1949. године, као и рад Драгомира Бонџића о Вукашину Тоскићу (стр. 179–199) који прати живот и рад познатог југословенског стручњака у области виноградарства и енологије који је своје највеће домете остварио као наставник Пољопривредног факултета Универзитета у Београду.

Историјом културе на просторима Жупе бави се рад Љубице Петковић (стр. 103–130) о развоју библиотекарства у том крају који прати појаву приватних, школских, црквених и јавних библиотека још од времена ослобођења од Турака па до наших дана. У област културне историје спада и рад Сање Томановић који је посвећен настанку, развоју и делатности Домаћичке школе у Александровцу (стр. 131–142) која је оставила видног трага на бројне генерације младих становника Жупе и допринела знатном унапређењу културно-просветног живота читавог краја.

Посебан сегмент првог броја *Жупског зборника* чине и два рада из области природних наука, оба посвећена оним пољопривредним културама по којима је Жупа препознатљива, воћу и грождју. Рад Милована Величковића даје користан преглед агроклиматских, едафских и агротехничких услова за подизање високоинтензивних воћњака у агроеколошким условима општине Александровац (стр. 161–170) док рад Млађана Гарића, Зорана Јовановића и Братислава Ћирковића говори о приносу и квалитету грождја „тамњаника бела” у жупском виногорју (стр. 171–178).

Први број *Жупског зборника* садржи и неколико интересантних прилога (Мирјане Ивезић о етнолошким истраживањима Бруса и околине, Љубодрага Поповића о историји Жупе за време Првог светског рата и Оливере Дуњић о илустрацији једног падежног значења у жупском говору), коментара, осврта на значајне јубилеје и врло вредан прилог грађи за дистинктивну граматику жупског говора у односу на стандардни српски језик.

Свакоме ко је имао прилике да у својим рукама држи први број *Жупског зборника* јасно је да пред собом има хвале вредан покушај групе младих људи да уз велики труд сачувају и отргну од заборава део материјалне али и духовне културе Жупе која поседује неоспорну посебност у односу на друге крајеве Србије. Самим тим, они чувају и свеукупну културну и духовну баштину Србије као целине. С обзиром на веома успели први број, не сумњамо да ће Издавачки савет, Редакциони одбор и уредници *Жупског зборника* (Мр Драгомир Бонцић и Иван Брборић) у томе успети.

Мр Владимир Љ. ЦВЕТКОВИЋ

Синиша Пауновић,
Кад су летеле камилавке,
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”,
Чачак, 2006, 262 стр.

Оставштина дугогодишњег новинара *Политике* Синише Пауновића чува се у Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис” у Чачку. Преузимањем легата С. Пауновића, Библиотека се обавезала у договору са породицом да поред чувања успомене повремено објављује и поједине рукописе. *Кад су летеле камилавке* је први од неколико рукописа предвиђених за објављивање а састоји се из три целине: брошуре под насловом *Крвава православна литија у Београду на дан 19. јула 1937. године*, рукописа *Кад су летеле камилавке* и дела дневничких белешки под насловом *Из Дневника Синише Пауновића*. Предговор под насловом *Сведочење из смутног времена* написао је Владимир Димитријевић, док је Марија Оробовић на крају књиге дала основне податке о Синиши Пауновићу и његовој оставштини.

Књига Синише Пауновића *Кад су летеле камилавке* је одличан повод за разговор на тему о историјским изворима. Склапање конкордата између Краљевине СХС/Југославије и Ватикана је једна од историографских тема о којима је много писано (поред аутора на које се позива писац предговора треба свакако поменути још Виктора Новака, Драгољуба Живојиновића, Бранка Петрановића, Мирка Петровића, Ђокау Слијепчевића, Ивана Мужиха, Тодора Стојкова, Милоша Мишовића, потом сећања Милана Стојадиновића, патријарха Гаврила Дожића, Петра Иванишевића) а такође постоји и читава збирка објављених извора на ову тему. Контрадикторно је међутим да се ради о теми о којој се и данас релативно мало зна, тј. постоје велике празнине и непознанице о многим важним детаљима везаним за почетак, ток и завршницу конкордатског сукоба. Као највеће непознанице до данас остају болест и смрт патријарха Варнаве, позадина сукоба СПЦ и државе тј. владе Милана Стојадиновића, држање појединих епископа током сукоба и сл. Делимичан разлог за митологизацију конкордатског сукоба лежи у недостатку аутентичних извора првог реда. Наиме и поред знатног броја докумената у фондовима Архива Србије и Црне Горе као што су фондови Милана Стојадиновића, Двора, Министарства правде, ЦПБ-а; фондови Архива САНУ, Милан Антић, Грађа о конкордату итд. на основу којих је могуће реконструисати основне чињенице и ток догађаја, истраживачима још увек измичу многи детаљи, од атмосфере у друштву те 1937. године, држања појединих актера, закулисних радњи и договора итд. До